

Tuwak serdar

Category: Kitapcy,Taryhy şahslar
написано kitapcy | 21 января, 2025
Tuwak serdar

TUWAK SERDAR

Tuwak serdar ärsarylaryň Çatrak ilinden döräp, ata çykan adam bolupdyr. Meniň dünýä inen ýyllarymda (1929) ol Amyderýanyň iki boýunda-da yzyna atylaryny tirkäp, soňam sowet häkimiýetiniň adamlary bilen atyşyp-çapyşyp ýörüpdir. Köplenjem derýanyň gaýra ýüzünde ~ Gyzylgumda gezipdir. Türkmen obalarynyň adamlaryna azar bermändir.

Diýislerine görä, ol guşuň gözünden urýan mergen bolupdyr. "Tuwagyň köprüsi", "Tuwak gurynyň ýeri" diýen düşunjeler il içinde ýörgünlidi. Gaty belent bolmadyk adaty howlusy soňky ýyllara çenli bardy.

Ot atylaryndan aýrylyp gaýdyp, kämahal-kämahal öýünde, çagalarynyň arasynda-da bolupdyr. Bu bolsa obanyň "arhiaktiwleriniň", ýerli häkimiýetleriniň gonjuna gor guýupdyr.

Tuwak serdary ele salmak meselesi bilen Kerki okrugynyň ýolbaşçylary içgin gyzyklanypdyrlar. Günlerde bir gün uzak Kerkiden on-on baş sany milisionerden düzülen atly otrýad Tuwak serdary tutmaga gelipdir. Serdaryň mydama gözi ýeňsesinde bolany üçin, olary garşylamaga taýynlyk görüpdir. Milisionerleriň hyály ony ýeke mahaly güpbasdy etmek ekeni. Gelenler howlynyň önünde atlarynyň başyny çekip, derwezäni kakyp başlapdyrlar. Tuwak serdar olary derwezäniň ýokarsyndaky gözara deşiklerden mazaly synlap duran ekeni. Aşak düşüp, derwezäniň bilini çala açypdyr. Yaşkıçı hökmünde olara salam beripdir. Gelenleriň baştutany gaty haýbatly gürläpdir. Tuwak serdary sorapdyr. Bir gowy ýeri, gelenler Tuwagy öň görmändikleri üçin, ony tanamandyrlar. "Agam-ä häzir ýok, öz-ä gelmeli" diýip, gümürtik jogap beripdir. "Sen kim borsuň?" diýip, ýaňky sorasa: "Agalar, men Tuwak serdaryň hyzmatkäri.

Atdan düşüñ, çay içiñ!" diýipdir.

Tuwak serdar gurşunly kenek ýaly, mücesi kiçeňje, sakgal-sarmyksyz, köseleç adam bolupdyr. Egninde-de dyzna düşüp duran uzyn biýz köýnegi, aýagynda-da gowaldaň köwşi bar ekeni. Edil ýetginjek oglana çalym edip durşundan onuň gerekli adamdygyny tutmaga gelenler gümanam etmändirler. Aýdyşlaryna görä, ýörän wagty egindäki başatarynyň gundagy ýere degýän ekeni.

Atlylar howa girip, atdan düşüpdirler. Myhman jaýa dolupdyrlar. Başatarlaryny diwardaky hatara syhçalardan asyp, Hezret Alyny tutmaga gelen ýaly hondanbärsi bolşup, saçak başynda tirsek urupdyrlar. Öňlerine çay alan milisionerleriň baştutany çäýyny gyssagly içip, "hyzmatkäri" gyssapdyr. Oňa agasyny tapmagy buýrup ugrapdyr.

Tuwak serdar ojak başında çommalyp oturyşyna: "Agalar, gowusy, serdara azar bermäň, gaýdyň! Onuň size ýamanlygy ýok!" diýipdir. Tirsekläp ýatysyna hälki gamçysyny ädigue çalaja şarpyldadyp uran bolup: "Gepiňi köpeltme! Derrew tapyp gel Tuwak serdary!" diýip, sesini gataldypdyr. Tuwak serdar bolsa sowukganlylyk bilen ýene-de: "Degmäň şoña!" diýip, ýalbaran kişi bolupdyr. Soňam bolmajagyna gözü ýetip, ol ýerinden böküp turupdyr-da, çermegine gyssyrylgы iki sany sapançany oturanlara çenäpdir. "Öz sylagyny bilmez diýerler sizlere! Ana, men şol Tuwak serdar diýänleri! Gymyl-l edeniňiziň paý ýeke ok. Meni alyp bilseňiz halalyňyz". Soňam haýbatly baştutany ýerinden turzup, diwardan asylgy ýaraglaryň çakmagyny sogrup, biriniň etegine oklamagy buýrupdyr. Oňa-da etegindäkileri jaýyň burçuna dökdüripdir.

Kelte ýaraglaryň deminden sypyp bilmejeklerine gözleri ýetik milisionerleriň ruhlary öçüpdir. Sapançalaryny çenäp durşuna Tuwak serdar: "Yzyňzy ýel basmanka göteriliň! At-ýaraglarynyzy alyň! Ikilenç öwrülip geliji bolmaň, geldigiňiz menden eýgilige garaşmaň!" diýip, kowup goýberipdir. At-ýaragyny alyp, aman sypanyna begenen milisionerler sesýetim ýere baryp, atyň başyny çekipdirler. "Beýip barsak, biziň ýüzümüzden sypamazlar" diýip, maslahat gurupdyrlar. Olar tüpeňleriniň çakmagyny sorapdyrlar. Serdara gaýdyp azar

bermejeklerini wada beripdirler. Derwezäniň depesindäki gözaradan olary synlap ýatan Tuwak serdar razy bolupdyr. Iberilen milisioner başatarlaryň bar çakmagyny äkidipdir. Gelenler üýşüp duruşlaryna ähdini bozupdyrlar-da, suw ýaly başatarlaryny öňlerine kese basyp, ýene howla tarap gaýdypdyrlar. Tuwak serdar olaryň boluşlaryny synlap ýatyşyna sesýetim ýere gelenlere: Agalar, aýak çekiň, päliňizi bozmaň! Yzyňza gaýdyň!" diýip gygyrypdyr. Kim eşiden, kim diňlän? Sabır käsesi dolan serdar: "Onda gep şu bolsun, men size özümi aldyrman! Ana, belläň, bir atyňzyň ~ al sakaryň aýagyndan atjak!" diýipdir-de, mäşäni gysypdyr welin, şo bada-da al sakar at güpürdäp gaýdypdyr. Muny gören atlylar yzyna öwrülmek bilen bolupdyrlar.

Şondan kän wagt geçmänkä-de Tuwak serdar derýa gaýrasyna geçip, atlylary bilen birigipdir. Soň bir gezekki özlerini yzarlap ýören gyzyl otrýad bilen uly söweş gurupdyr. Tuwak serdar oky tükenýänçä (100 sany oky bar ekeni) atysypdyr. Oky gutaransoň, tüpeňi beýlæk oklapdyr-da, mauzere ýapyşypdyr. Gyzyl otradyň esgerlerine: "Geliberiň!" diýip gygyrypdyr. Görnenine ok atypdyr. Günortana çenli ýanyna goýbermän saklapdyr. "Zöhre-Tahyra" gygyryp ýatypdyr. Ölen ýeri Bilal babada (Amyderýanyň gaýra ýüzündäki gyryň, öwlüyäniň ady).

Ýagmyr PIRGULYÝEW.

Taryhy şahslar